

Postulaty dotyczące zmian systemowych w Polsce

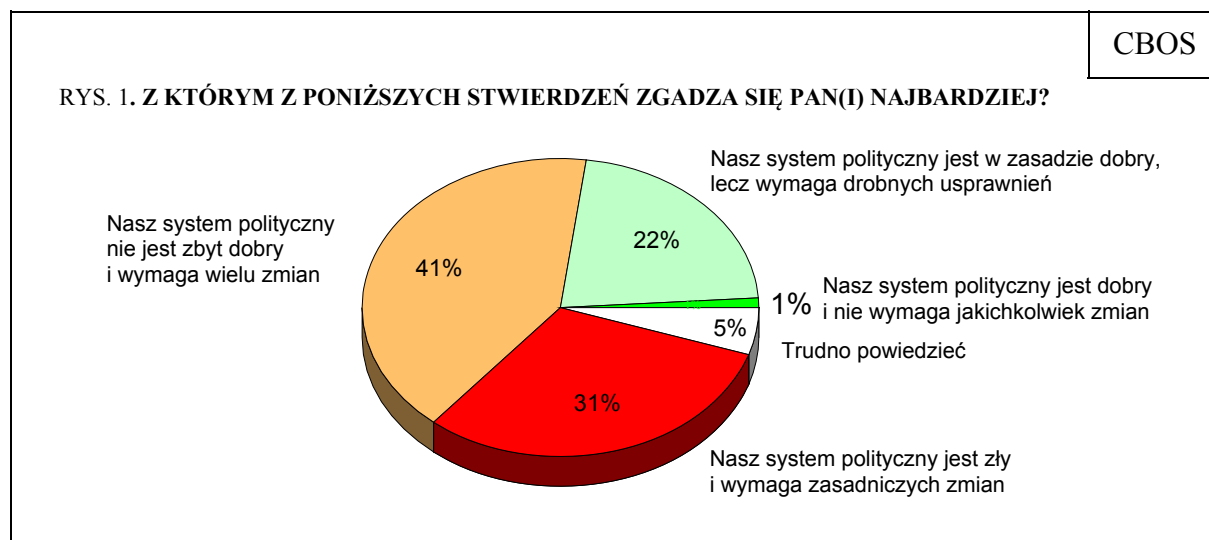
Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Problemy poruszane w kampanii przed ostatnimi wyborami prezydenckimi oraz wyniki tych wyborów wskazują, iż w polskim społeczeństwie nasiliło się przekonanie o potrzebie zmian nie tylko personalnych¹, ale także w zakresie funkcjonowania polskiej demokracji. Potwierdzają to wyniki majowego badania² dotyczącego oceny systemu politycznego w Polsce, które pokazało, iż przekonanie o konieczności jego zmian jest nawet większe niż w styczniu 1989 roku, tuż przed rozpoczęciem obrad Okrągłego Stołu. W związku z tym zdecydowaliśmy się powtórzyć to pytanie w czerwcowym sondażu³ i dodatkowo zadać otwarte pytanie – bez skategoryzowanych propozycji odpowiedzi, aby respondenci mogli swobodnie wyartykułować, jakie zmiany mają na myśli.

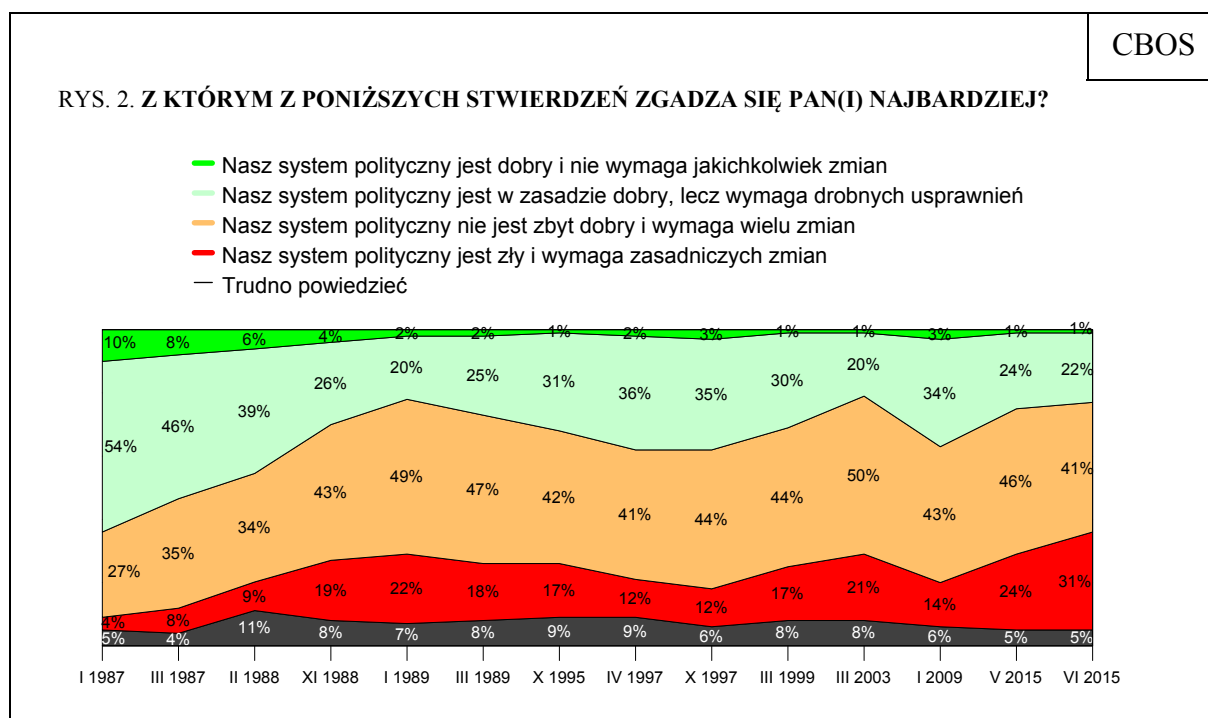
¹ Por. komunikat CBOS „Motywy głosowania w pierwszej turze wyborów prezydenckich”, czerwiec 2015 (oprac. K. Pankowski).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (300) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 14–20 maja 2015 roku na liczącej 1048 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (301) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 11–17 czerwca 2015 roku na liczącej 1011 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Jak już wspomniano, ogólna ocena polskiego systemu politycznego wypada źle. Przeważająca większość ankietowanych (72%) ocenia, że funkcjonujący w naszym kraju system polityczny wymaga wielu zmian, w tym blisko jedna trzecia (31%) uważa, że jest on całkowicie zły, wymagający zasadniczych zmian. Jedynie nieco ponad jedna piąta badanych (23%) uznaje ten system za dobry, choć większość z nich (22%) także dostrzega potrzebę wprowadzenia drobnych usprawnień. Można też zauważyć, iż od maja do czerwca br. opinie na ten temat nieco się pogorszyły.

Warto przypomnieć, iż wcześniej najwyższy poziom krytycyzmu w tej kwestii, kiedy to porównywalny odsetek Polaków wyrażał negatywne opinie i podkreślał konieczność zmian, odnotowaliśmy na początku przełomowego roku 1989⁴, a następnie w marcu 2003 roku⁵, kiedy ocena systemu politycznego była równie zła jak tuż przed transformacją ustrojową. Należy dodać, iż w 2003 roku badanie przeprowadziliśmy w okresie rządów Leszka Millera, gdy działała sejmowa komisja śledcza do zbadania ujawnionych w mediach zarzutów dotyczących przypadków korupcji podczas prac nad nowelizacją ustawy o radiofonii i telewizji, czyli w sprawie tzw. afery Rywina.

Do 1989 roku pytanie sformułowane było nieco inaczej - zamiast „systemu politycznego” pytano o „system władzy”.

⁴ Por. komunikat CBOS „Opinia społeczna o PZPR w badaniach CBOS w latach 1984-1989”, styczeń 1990 (oprac. T. Cudnik).

⁵ Por. komunikat CBOS „Polacy o demokracji”, wrzesień 2003 (oprac. M. Strzeszewski i K. Zagórski).

Wielozmiennowe⁶ analizy statystyczne wskazują, iż obecnie odczuwanie potrzeby zmian systemowych w Polsce w największym stopniu wiąże się z deklaracjami dotyczącymi głosowania w hipotetycznych wyborach parlamentarnych⁷, przy czym najbardziej radykalne podejście, przejawiające się ponadprzeciętną częstością wybierania odpowiedzi „nasz system polityczny jest zły i wymaga zasadniczych zmian”, prezentują badani, którzy zamierzają głosować na listy zjednoczonej prawicy pod szyldem Prawa i Sprawiedliwości, komitetu wyborczego Pawła Kukiza oraz kilku ugrupowań cieszących się niewielkim poparciem społecznym, takich jak: Partia Zieloni, Polska Partia Pracy, Demokracja Bezpośrednia, Kongres Nowej Prawicy, Wolność i Równość, Twój Ruch i Partia Razem. Najmniej skłonni do zmiany systemu są natomiast potencjalni wyborcy Platformy Obywatelskiej, firmowanego przez Ryszarda Petru stowarzyszenia NowoczesnaPL oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego, którzy najczęściej twierdzą, że nasz system polityczny jest w zasadzie dobry, choć wymaga drobnych usprawnień.

Tabela 1

Z którym z poniższych stwierdzeń zgadza się Pan(i) najbardziej?	Na kandydata której partii głosował(a)by Pan(i) w wyborach do Sejmu?							
	PO RP	PSL*	PiS (wraz z PR, PRz i SP)	SLD*	KW Pawła Kukiza	KW Ryszarda Petru (Nowo- czesnaPL)*	Inna partia	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach							
Nasz system polityczny jest dobry i nie wymaga jakichkolwiek zmian	1	4	1	0	1	6	0	0
Nasz system polityczny jest w zasadzie dobry, lecz wymaga drobnych usprawnień	52	38	14	31	9	44	19	22
Nasz system polityczny nie jest zbyt dobry i wymaga wielu zmian	38	44	40	44	51	46	46	38
Nasz system polityczny jest zły i wymaga zasadniczych zmian	8	8	41	23	38	4	33	32
Trudno powiedzieć	2	6	4	3	1	0	2	8

* Dane dotyczące zwolenników tych ugrupowań należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką ich liczbę w próbie

Biorąc pod uwagę zmienne społeczno-demograficzne można zauważyć, że potrzebę zmian sygnalizuje większość badanych, jednak opinie w tej kwestii najbardziej różnicuje ocena własnych warunków materialnych – im ona gorsza, tym więcej osób uważa, że nasz

⁶ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

⁷ Por. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w czerwcu”, czerwiec 2015 (oprac. K. Pankowski).

system polityczny jest zły i wymaga zasadniczych zmian. O ile wśród respondentów dobrze oceniających warunki materialne swojego gospodarstwa domowego opinię taką wyraża niespełna jedna czwarta (24%), o tyle wśród oceniających je źle – większość (52%). Ponadprzeciętnie wysoki poziom odrzucenia obecnego systemu politycznego cechuje także mieszkańców miast poniżej 20 tys. ludności, bezrobotnych oraz badanych deklarujących dochody *per capita* poniżej 1000 zł, a także respondentów mających od 25 do 34 lat. Warto też zauważyć, iż o potrzebie zmian systemu politycznego w Polsce częściej mówią kobiety niż mężczyźni. Zwolenników zachowania *status quo* najczęściej natomiast można spotkać wśród badanych o wyższej pozycji społecznej – deklarujących najwyższe dochody na osobę w gospodarstwie domowym (2000 zł lub więcej), kadry kierowniczej i samodzielnych specjalistów z wyższym wykształceniem, a także mieszkańców polskich metropolii oraz wśród najstarszych respondentów, mających co najmniej 65 lat (por. tabela aneksowa).

Badanych, którzy odpowiadając na pytanie zamknięte wyrazili potrzebę wprowadzenia przynajmniej drobnych usprawnień w naszym systemie politycznym, zapytaliśmy, co – ich zdaniem – należałoby zmienić. Postulowane spontanicznie przez respondentów zmiany dotyczą nie tylko samego systemu politycznego, ale całości organizacji państwa. Część wypowiedzi była dość ogólna, ale wielu badanych proponowało bardzo szczegółowe zmiany w różnych obszarach funkcjonowania państwa. Jedynie 18% respondentów zadeklarowało, że czuje potrzebę zmiany, ale nie potrafiło wskazać, co i jak powinno zostać zmienione (często mówiono wprost, że jest to zadanie dla polityków).

Najwięcej uwag zgłoszono pod adresem polskiej klasy politycznej (33%). Najczęstszym postulatem była wymiana przynajmniej większości (o ile nie wszystkich) osób obecnie aktywnych politycznie i zastąpienie ich ludźmi niemającymi dotąd doświadczeń w działalności *stricte* politycznej (15%). Niejednokrotnie wiązano to ze zmianą pokoleniową. Negatywny stosunek do polityków uwidacznia się także w postulatach cięć finansowych dotyczących polityków i partii politycznych oraz wzmożenia kontroli nad ich działalnością.

Znacząca grupa badanych zgłaszała też różnego typu postulaty wymagające zmian w Konstytucji RP (22%). W tym obszarze również zaznacza się niechęć Polaków do klasy politycznej wyrażająca się przede wszystkim w postulatach zmniejszenia liczby posłów oraz likwidacji Senatu (po 6%), a także zniesienia immunitetów (2%). Proponowano też różnego rodzaju zmiany w sposobie przeprowadzania wyborów do Sejmu RP, przy czym najpopularniejszą propozycją jest wprowadzenie jednomandatowych okręgów wyborczych (4%). Warto też zwrócić uwagę na postulaty dotyczące prawnego zagwarantowania

możliwości egzekwowania od polityków realizacji obietnic wyborczych, a także zwiększenia, urealnienia odpowiedzialności polityków za podejmowane decyzje oraz wprowadzenia kar za błędy i niedotrzymywanie obietnic.

Ponad jedna piąta (21%) respondentów postulujących zmiany systemu politycznego w Polsce mówiła też o kwestiach z zakresu polityki społecznej. Największą bolączką w tym zakresie jest bezrobocie, z czym wiąże się postulat zwiększenia aktywności państwa na rynku pracy poprzez tworzenie nowych miejsc pracy (11%). Kolejny często wymieniany postulat z tej dziedziny to podniesienie dochodów społeczeństwa (8%).

Znacząca grupa badanych zgłaszała postulaty dotyczące stanowienia i stosowania prawa w Polsce (11%). Konkretnie obszary prawa wymagające naprawy to przede wszystkim prawo finansowe, a w szczególności zagadnienia podatkowe (5%) oraz prawo pracy, w tym kwestie dotyczące stosowania tzw. umów śmieciowych (3%). Co dziewiąty (11%) respondent dostrzegający potrzebę zmian systemowych zgłaszał postulaty dotyczące reformy systemu opieki zdrowotnej. Często (7%) postulowano także reformę systemu emerytalnego, przy czym znaczącym wątkiem było tu obniżenie niedawno zmienionego wieku emerytalnego oraz likwidacja przywilejów i ujednoczenie zasad dla wszystkich grup zawodowych. Wśród wymienianych niezbędnych zmian obowiązującego systemu pojawiły się także postulaty, które można zaliczyć do obszaru administrowania państwem (6%), polityki gospodarczej (5%), systemu edukacji (3%), polityki zagranicznej (1%) i bezpieczeństwa kraju (1%). Jeden na dwudziestu pytanych wymieniał postulaty dotyczące demokratyzacji życia politycznego w Polsce (5%), w tym przede wszystkim większego upodmiotowienia obywateli (3%). Co setny wskazujący na potrzebę wprowadzenia jakichś zmian systemowych mówił o regulacjach kwestii, co do których występują w społeczeństwie duże różnice światopoglądowe (np. sprawa zapłodnienia in vitro). Warto też zauważyć, iż co dwudziesty (5%) badany dostrzegający potrzebę zmian wyrażał radykalny pogląd o potrzebie zmiany wszystkiego, co najlepiej ilustruje wypowiedź: „Zrównać wszystko i zacząć jeszcze raz”.

	CBOS
<p>Co, Pana(i) zdaniem, należałoby zmienić w naszym systemie politycznym? <i>Odpowiedzi badanych, którzy dostrzegają potrzebę wprowadzenia co najmniej drobnych usprawnień w naszym systemie politycznym (N=948)</i></p>	
Postulaty dotyczące klasy politycznej	33%
Wymenić całość lub większość klasy politycznej kraju	15%
Zmienić priorytety polityków – politycy powinni w większym stopniu zajmować się sprawami obywateli i mieć na celu poprawę ich losu	4%
Obniżyć wynagrodzenia polityków i obciążyć środki finansowe do ich dyspozycji	3%
Zmienić sposób finansowania partii politycznych, zlikwidować ich finansowanie z budżetu państwa	3%
Ograniczyć spory polityczne	3%
Większa uczciwość polityków, mniej afer	2%
Zwalczyć korupcję	1%
Zmniejszyć liczbę partii	1%
Zniszczyć układy, kolesiostwo, nepotyzm	1%
Poprawić pracę Sejmu	1%
Lustracja i dekomunizacja	1%
Zwiększyć przejrzystość, transparentność działań polityków	1%
Podnieść kulturę polityków, poprawić język i obyczaje	1%
Zlikwidować partie polityczne; odpartyjnić państwo	1%
Wzmocnić kontrolę polityków	0,4%
Zmniejszyć liczbę polityków, rządzących - ogólnie	0,2%
Zlikwidować diety i inne uposażenia z tytułu działalności politycznej	0,1%
Postulaty dotyczące Konstytucji RP	22%
Zmniejszyć liczbę posłów, „zmniejszenie liczby posłów o połowę” itp.	6%
Znieść, zlikwidować Senat	6%
Wprowadzić jednomandatowe okręgi wyborcze (JOW) w wyborach do Sejmu RP	4%
Zwiększyć/urealnij odpowiedzialność polityków, karać za błędy i niedotrzymywanie obietnic	4%
Znieść immunitety poselskie	2%
Zwiększyć uprawnienia prezydenta	2%
Wprowadzić ograniczenie liczby kadencji posłów i senatorów	2%
Właściwy dobór kadr – weryfikacja merytoryczna polityków	2%
Zmienić Konstytucję RP – ogólnie oraz kwestie niewymienione osobno	1%
Zmniejszyć liczbę senatorów	1%
Zmienić ordynację wyborczą, sposób wybierania posłów - ogólnie lub inne niż wymienione osobno	1%
Więcej referendów	1%
Wprowadzić ordynację mieszaną w wyborach do Sejmu RP	1%
Zlikwidować urząd prezydenta	0,4%
Skrócić kadencje parlamentu	0,3%
Wprowadzić możliwość odwołania przez obywateli wybranego polityka w trakcie kadencji	0,2%
Powrót do systemu sprzed 1989 roku	0,2%
Zakazać politykom pochodzącym z wyboru zmiany partii w trakcie kadencji – zmiana skutkowałaby utratą mandatu	0,1%
Wprowadzić możliwość kandydowania do parlamentu tylko w okręgu stałego zamieszkania	0,1%
Zmienić ordynację na preferencyjną	0,1%
Wprowadzić obowiązek głosowania w wyborach parlamentarnych	0,1%
Skrócić kadencję prezydenta	0,1%
Postulaty dotyczące polityki społecznej	21%
Zlikwidować bezrobocie, tworzyć miejsca pracy	11%
Podnieść zarobki, dochody społeczeństwa, podnieść płacę minimalną, emerytury itp.	8%

Zmienić politykę społeczną - ogólnie oraz wspierać niepełnosprawnych i politykę prorodzinną	5%
Zniwelować różnice w dochodach	1%
Mieszkania dla potrzebujących, polityka mieszkaniowa	1%
Zadbać o szanse, przyszłość dla młodych - ogólnie	1%
Postulaty dotyczące zapisów i stosowania prawa	11%
Zmienić prawo finansowe, system podatkowy, obniżyć podatki, podwyższyć kwotę wolną	5%
Zmienić prawo pracy, zmienić kodeks pracy, zlikwidować „umowy śmieciowe”	3%
Zmienić całość przepisów prawnych, napisać prawo od nowa	2%
Naprawić wymiar sprawiedliwości	2%
Zreformować prokuraturę	1%
Większa praworządność, przestrzeganie konstytucji i obowiązujących przepisów	0,3%
Postulaty dotyczące reformy systemu opieki zdrowotnej	11%
Postulaty dotyczące reformy systemu emerytalnego	7%
Postulaty dotyczące administrowania państwem	6%
Zmniejszyć biurokrację, zmniejszyć liczbę urzędników, „usprawnić funkcjonowanie wielu instytucji”	4%
Wprowadzić/zwiększyć odpowiedzialność urzędników za błędne decyzje	1%
Zwiększyć środki dla mniejszych miejscowości, zadbać o mniejsze ośrodki, sprawiedliwy podział środków z budżetu	0,4%
Poprawa w obszarze kolei, infrastruktury komunikacyjnej	0,3%
Wzmocnić rolę samorządów	0,2%
Ograniczyć liczbę kadencji wójtów, burmistrzów i prezydentów miast	0,2%
Zmniejszyć liczbę radnych, zrezygnować z powiatów	0,2%
Postulaty dotyczące polityki gospodarczej	5%
Koncentracja uwagi na gospodarce	3%
Wspierać polski kapitał, polskich przedsiębiorców, sektor publiczny	2%
Zmienić politykę rolną, podejście do rolnictwa	1%
Ograniczyć prywatyzację, wyprzedaż majątku narodowego obcokrajowcom	1%
Postulaty dotyczące demokratyzacji życia politycznego	5%
Upodmiotowić obywateli, wsłuchiwać się w ich głos, konsultować podejmowane decyzje	3%
Zaktywizować społeczeństwo	0,4%
Więcej wolności dla obywateli, „koniec z wtrącaniem się państwa w życie prywatne obywateli”	0,4%
Znieść/obniżyć progi wyborcze	0,4%
Równe traktowanie wszystkich obywateli	0,3%
Postulaty dotyczące reformy systemu edukacji, systemu szkolnictwa	3%
Postulaty światopoglądowe	1%
Zmniejszyć wpływ Kościoła na politykę	1%
Poprawić dostępność zapłodnienia in vitro	0,4%
Zastopować zmiany prawne w obszarze związanym z życiem seksualnym i związkami partnerskimi	0,1%
Wprowadzić zakaz zapłodnienia in vitro	0,1%
Postulaty dotyczące zmiany polityki zagranicznej	1%
Postulaty dotyczące bezpieczeństwa kraju	1%
Poprawić bezpieczeństwo w kraju	0,5%
Reforma armii, sił zbrojnych, „wzmocnienie militarne Polski”	0,4%
Poprawa działania służb specjalnych	0,1%
Wszystko należy zmienić, dużo rzeczy trzeba zmienić („Zrównać wszystko i zacząć jeszcze raz”)	5%
Inne pojedyncze postulaty	1%
Respondent czuje potrzebę zmiany, ale nie potrafi wskazać, co i jak powinno zostać zmienione (uważa, że jest to zadanie dla polityków)	18%
Odmowa odpowiedzi	0,4%

Najwięcej postulatów dotyczących zmiany polskiego systemu politycznego odnosiło się bezpośrednio do osób aktywnych na scenie politycznej. Warto zauważyć, iż spośród badanych oczekujących zmian szczególną niechęcią do obecnej klasy politycznej, co wyraża się przede wszystkim w postulatcie wymiany obecnych polityków, ale także obniżki wynagrodzeń i obciążenia środków finansowych pozostających do ich dyspozycji, wyróżniają się respondenci twierdzący, że nasz system polityczny jest zły i wymaga zasadniczych zmian.

Tabela 2

Co, Pana(i) zdaniem, należałoby zmienić w naszym systemie politycznym?	Z którym z poniższych stwierdzeń zgadza się Pan(i) najbardziej?		
	Nasz system polityczny jest w zasadzie dobry, lecz wymaga drobnych usprawnień	Nasz system polityczny nie jest zbyt dobry i wymaga wielu zmian	Nasz system polityczny jest zły i wymaga zasadniczych zmian
	w procentach		
Postulaty dotyczące klasy politycznej	27	29	42
Postulaty dotyczące Konstytucji RP	28	21	20
Postulaty dotyczące polityki społecznej	15	22	23
Postulaty dotyczące zapisów i stosowania prawa	9	13	10
Postulaty dotyczące reformy systemu opieki zdrowotnej	7	12	12
Postulaty dotyczące reformy systemu emerytalnego	4	7	8
Postulaty dotyczące administrowania państwem	7	6	5
Postulaty dotyczące polityki gospodarczej	3	5	6
Postulaty dotyczące demokratyzacji życia politycznego	5	5	4
Postulaty dotyczące reformy systemu edukacji, systemu szkolnictwa	1	4	3
Postulaty światopoglądowe	2	1	1
Postulaty dotyczące zmiany polityki zagranicznej	0	2	1
Postulaty dotyczące bezpieczeństwa kraju	1	1	1
Wszystko należy zmienić, dużo rzeczy trzeba zmienić („Zrównać wszystko i zacząć jeszcze raz”)	1	4	8
Inne pojedyncze postulaty	2	2	1
Respondent czuje potrzebę zmiany, ale nie potrafi wskazać, co i jak powinno zostać zmienione (to zadanie dla polityków)	20	21	13
Odmowa odpowiedzi	0	1	0

Miarą niezadowolenia z funkcjonowania demokracji w naszym kraju i otwartości Polaków na zmiany systemowe jest to, że obecna ocena istniejącego systemu politycznego i przekonanie o konieczności przeprowadzenia w nim zmian jest niemal taka sama jak w styczniu 1989 roku, a więc tuż przed rozpoczęciem procesu transformacji ustrojowej. Analiza odpowiedzi na otwarte pytanie o zmiany, jakie powinny zostać w tym systemie wprowadzone, wskazuje, iż za taką ocenę polskiej demokracji odpowiada przede wszystkim klasa polityczna, która postrzegana jest przez wielu Polaków jako wyalienowana ze społeczeństwa i nieponosząca odpowiedzialności za swoje decyzje.

Opracowała
Barbara BADORA

Tabela 1

		Z którym z poniższych stwierdzeń zgadza się Pan(i) najbardziej?					Liczba osób
		Nasz system polityczny jest dobry i nie wymaga jakichkolwiek zmian	Nasz system polityczny jest w zasadzie dobry, lecz wymaga drobnych usprawnień	Nasz system polityczny nie jest zbyt dobry i wymaga wielu zmian	Nasz system polityczny jest zły i wymaga zasadniczych zmian	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		1	22	41	31	5	1007
Płeć	Mężczyźni	1	28	37	30	5	487
	Kobiety	1	16	46	33	5	520
Wiek	18-24 lata		20	55	20	6	113
	25-34	1	16	48	33	2	200
	35-44	2	22	40	33	4	175
	45-54	3	22	33	34	7	158
	55-64	0	22	44	32	2	178
	65 lat i więcej	1	28	31	32	8	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	1	19	39	35	6	402
	Miasto do 19 999	1	21	34	42	2	149
	20 000 - 99 999	0	22	43	29	6	183
	100 000 - 499 999	2	23	49	22	4	161
	500 000 i więcej mieszk.	1	29	47	21	2	110
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	2	20	34	36	8	207
	Zasadnicze zawodowe	1	21	38	36	5	246
	Średnie	0	19	44	32	5	310
	Wyższe	1	27	48	22	2	243
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2	32	46	19	2	128
	Średni personel, technicy		21	45	31	2	38
	Pracownicy adm.-biurowi		18	52	29	1	69
	Pracownicy usług		15	44	40	1	74
	Robotnicy wykwalifikowani	2	12	42	38	6	98
	Robotnicy niewykwalifik.		30	29	33	8	43
	Rolnicy	6	17	44	27	6	54
	Pracujący na własny rach.		33	37	30		49
	Bezrobotni	1	11	34	42	11	67
	Emeryci	1	26	34	32	7	199
	Renciści		14	44	37	5	53
	Uczniowie i studenci		19	56	18	8	70
	Gospodynie domowe i inni	1	22	37	40		66
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł		16	36	41	7	165
	Od 650 do 999 zł	2	15	39	42	2	121
	Od 1000 do 1399 zł	1	16	44	32	6	166
	Od 1400 zł do 1999 zł	0	24	46	28	2	143
	2000 zł i więcej	1	37	40	19	3	155
Ocena własnych war. mater.	Złe	3	9	29	52	7	114
	Średnie	1	20	40	34	5	439
	Dobre	1	27	45	24	4	453
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		17	42	39	3	59
	Raz w tygodniu	1	22	41	32	4	427
	1-2 razy w miesiącu	2	24	38	31	6	166
	Kilka razy w roku	1	21	46	29	3	213
	W ogóle nie uczestniczy		20	46	27	8	127
Poglądy polityczne	Lewica	1	24	45	27	3	142
	Centrum	1	25	41	29	3	329
	Prawica	1	22	43	32	2	326
	Trudno powiedzieć	1	13	36	37	12	209